

o kapitalizmu i šizofreniji

razgovor sa feliksom gatarijem i žilom delezom

Idealizmom psihanalize nazivamo čitav sistem smanjivanja, ograničenja u analitičkoj teoriji i praksi: svodenje proizvodnje koja želi na sistem takozvanih predstava i na odgovarajuće oblike uzročnosti, izraza i razumevanja; svodenje fabrika nesvesnog na pozorišnu scenu, Edipa, Hamleta; svodenje društvenih stega libida na porodične stege, svodenje želje na porodične krugove, ponovo Edip. Mi ne želimo da kažemo da psihanaliza izmišlja Edipa.

• Jedan od vas je psihanalitičar, a drugi filozof; vaša knjiga predstavlja osporavanje psihanalize i filozofije, a vi vodite i u nešto drugo: šizo-analizu. Koje je onda uopšte mesto ove knjige? Kako je osmislen ovaj poduhvat i kakve ste promene obojili doživeli?

Žil Dalez: Trebalo bi govoriti poput devojčica, u kondicionalu: sreli bismo se, dogodilo bi se to i to... Pre dve i po godine sreću sam Feliksa. Imao je utisak da sam ja ispred njega, očekivao je nešto. To je zato što nisam imao ni odgovornost psihanalitičara, ni kriticu ili ograničenja psihanaliziranog čoveka. Uopšte nisam imao položaj, osećao sam se lakin i psihanalizu sam smatrao pre zabavnog, kako je to bilo bedno. Radio sam samo u konceptima, i to stidljivo. Feliks mi je govorio o onome što je već zvao mašinama koje žele: čitava teoretska i praktična concepcija nesvesnog—mašine, šizofrenog nesvesnog. Onda sam ja imao utisak da je on ispred mene. Ali sa svojim nesvesnim—mašinom još je govorio koristeći termine strukture, označitelja, falusa itd. To je bilo neizbežno jer je toliko dugovao Lakanu (Lacan) (kao i ja). Ali govorio sam sebi da bi bilo još bolje kad bismo našli odgovarajuće koncepte umesto što se služimo pojmovima koji čak nisu pojmovi Lakanova stvaraoca, već ortodoksnih pojmovi koji su se oko njega stvarali. Lakan je rekao: ne pomažu mi. Hteli su da mu pomognu šizofrenično. A mi, svakako, još više dugujemo Lakanu jer smo napustili pojmove strukture, simboličnog ili označitelja, koji su loši i koje je Lakan uvek umeo da preokrene da bi pokazao i njihovo naličje.

Feliks i ja smo dakle odlučili da radimo zajedno. Isprva smo to činili preko pisama. A zatim na povremenim sastancima na kojima smo slušali jedan drugoga. Mnogo smo se zabavljali. Mnogo smo se i dosadivali. Uvek je jedan od nas dvojice previše govorio. Često se dogadalo da jedan predloži jedan pojam, a da drugom to ništa ne znači i da počne njim da se služi tek nekoliko meseci kasnije, u drugom kontekstu. Pored toga smo i mnogo čitali, ne knjige u celini, već delove. Ponekad smo nailazili na potpuno idiotske stvari koje su nas ubedile u Edipovu nedelu i veliku bedu psihanalize. Ponekad smo, pak, nailazili na stvari koje su nam se činile zadivljujućim i koje smo želeti da iskoristimo. A onda smo i mnogo pisali. Feliks pisanje smatra šizoidnom plimom koja sobom nosi razne stvari. Meni je interesantno da se jedna stranica preliva na sve srame, a da ujedno bude i zatvorena poput jajeta. A zatim da u knjizi ima i zaštajkivanja, odjeka, užurbanosti, mnoštva larvi. Tako smo zaista pisali udvoje, s te strane nismo imali problema. Radili smo prikaze jedan za drugim.

Feliks Gatari: Sto se mene tiče, ja sam imao i previše »položaja«, bar četiri. Bio sam sa komunistima, pa sa levom opozicijom; pre Maja 68 mnogo smo se bunili, pomalo pisali, kao na primer »Devet teza leve opozicije«. Osim toga, ja sam i učestvovao u radu klinike La Bord (La Borde) u Kur—Ševerniju (Cour—Cheverny) otkad ju je 1953. osnovao Žan Uri (Jean Oury) kao nastavak eksperimenta Toskel (Tosquelles); pokušavali smo da praktično i teorijski odredimo osnovne institucionalne psihoterapije (što se mene tiče, ja sam pokušavao sa pojmovima, kao što su »transverzalnost« ili »grupna prividenja«). A i ja sam obrazovanje stekao od Lakanova, od početka seminarata. Konačno sam imao i neku vrstu položaja ili šizoidnog govoru, uvek sam bio zaljubljen u šizofrenike, oni su me privlačili. S njima treba živeti da bismo ih mogli shvatiti. Problemi šizofrenika su bar pravi problemi, a ne neuroze. Svoju prvu psihoterapiju obavio sam sa jednim šizofrenikom uz pomoć magnetofona.

Ali ta četiri položaja i četiri govora nisu bili samo položaji i govori, već i načini života, neizbežno pomalo rastrgani. Maj 68 je za Žila i mena, kao i za tolike druge, bio pravi potres: mi ne nismo poznavali, ali ova knjiga sada je ipak posledica Maja. Meni je bilo potrebno ne da izjednačim, već da donekle spojim ta četiri načina života. Imao sam orientaciju, na primer neophodnost da se neuroza tumači od šizofrenije. Ali nisam imao logiku neophodnu za to spašanje. U Istraživanjima (Recherches) sam napisao tekst »Od jednog znaka do drugog« (»Dès une signe à l'autre«) pod jakim Lakanovim uticajem, ali u kojem više nije bilo iznačitelja. Ipak sam i dalje bio sputan u nekoj vrsti dijalektike. Ono što sam očekivao od rada sa Žilom upravo su ovakve stvari: telo bez organa, mnogostruko, mogućnost logike mnogostrukosti sa spojevima na telu bez organa. U našoj knjizi su logičke operacije takođe i fizičke. A ono što smo zajednički tražili bio je govor ujedno politički i psihijatrijski, ali bez svodenja jedne dimenzije na drugu.

• Vi stalno suprotstavljate šizo-analitičko nesvesno, koje su stvorile mašine koje žele, i psihanalitičko nesvesno koje kritikujete na različite načine. Vi sve merite prema šizofreniji. Ali da li zaista možete reći da Frojd nije znao da je bar aparat? I da nije shvatio domen psihoze?

Feliks Gatari. To je složeno pitanje. U izvesnom pogledu Frojd je dobro znao da mu njegov pravi klinički materijal, njegovu kliničku bazu predstavlja psihoha, prema Bleuleru (Bleuler) i Jungu (Jung). I to neće prestati: sve novo u psihanalizi, od Melanije Klajn (Melanie Klein) do Lakanova, potiče će od psihoze. S druge strane je afera Tausk: Možda se Frojd plasio sučeljavanju analitičkog koncepta sa psihozom. U Šreberovom (Schreber) komentaru se nalaze sve moguće dvosmislenosti. A što se tiče šizofrenika, ima se utisak da ih Frojd uopšte ne voli, on o njima govoriti užasne stvari, veoma neprijatne... Sada, kada kažemo da Frojd zna za mehanizme želje, to je tačno. To je čak otkriće psihanalize, želja, mehanizmi želje. U psihanalizi oni neprestano zuje, škripe, proizvode. A psihanalitičari ne prestaju da pokreću mehanizme ili da ih ponovo pokreću na šizofreničnoj osnovi. Ali moguće je da oni čine ili pokreću stvari kojih nisu sasvim svesni. Možda njihova praksa sadrži skicirane operacije koje se u teoriji ne pojavitaju jasno. Nema sumnje da je psihanaliza unela nemir u celine mentalne medicine, odigrala je ulogu paklene mašine. Nije važno što je od početka bilo bruke, to je unosilo nemir, nametalo nova obrazloženja, otkrivalo želju. Vi sami navodite psihičke aparate takve kakve Frojd analizira: tu postoji čitav aspekt mehaničkog, proizvodnje želje, proizvodnih jedinica. A zatim postoji i drugi aspekt, personifikacija tih aparata (Superego, Ego, Id), pozorišna režija koja zamejuje jednostavne reprezentativne vrednosti istinskim proizvodnim snagama nesvesnog. Ona su mašine koje žele sve više i pozorišne mašine: superego, otkucaj smrti kao »deus ex machina«. One sve više teže da funkcionišu iza zida, u kulisama. Ili pak mašine koje proizvode iluziju, efekte. Svaka proizvodnja koja želi je uništena. Ono što mi kažemo je ujedno: Frojd otkriva želju kao libido, želju koja stvara; on ne prestaje da ponovo otuduje porodičnu predstavu (Edip). Sa psihanalizom je ista priča kao i sa ekonomskom politikom onakvom kakvu je vidi Marks: Adam Smit (Adam Smith) i Rikardo (Ricardo) otkrivaju proizvodni rad kao suštinu bogatstva i ne prestaju da ga otuduju u predstavi vlasništva. Smanjenje želje na porodičnoj sceni je ono što utiče na to da psihanaliza ne priznaje psihozu, već samo neurozu i daje tumačenje same neuroze koje iskrivljuje sile nesvesnog.

• To je ono što želite reći kada govorite o »idealističkom vrtlogu« sa Edipom, u psihanalizi, i kada pokušavate da je dan novi materializam suprotstavite idealizmu u psihijatriji? Kako se povezuju materializam i idealizam u domenu psihoz?

Žil Delez: Ono što mi napadamo nije ideologija koja bi bila psihanalitička, već sama psihanaliza u svojoj praksi i svojoj terapiji. I u tom pogledu nije kontradiktorno kada se kaže da je to nešto zadivljujuće, a da je od početka loše krenulo. Idealistički vrtlog je prisutan od samog početka. To nije kontradiktorno: cvetovi su divni, ali ipak od početka ima truleži. Idealizmom psihanalize nazivamo čitav sistem smanjivanja, ograničenja u analitičkoj teoriji i praksi: svodenje proizvodnje koja želi na sistem takozvanih predstava i na odgovarajuće oblike uzročnosti, izraza i razumevanja; svodenje fabrika nesvesnog na pozorišnu scenu, Edipa, Hamleta; svodenje društvenih stega libida na porodične stege, svodenje želje na porodične krugove, ponovo Edip. Mi ne želimo da kažemo da psihanaliza izmišlja Edipa. Ona odgovara na zahajtev, ljudi dolaze sa svojim Edipom. Psihanaliza samo Edipa diže na kvadrat, Edip prenosa, Edip Edipa, na divanu poput pregršt blatinjave zemlje. Ali, porodičan ili analitički, Edip je sušinski aparat represije nad mašinama koje žele, a nikako proizvod nesvesnog. Ne želimo da kažemo da se Edip, ili njegov ekivalent, menjaju u zavisnosti od odgovarajućih društvenih oblika. Bili bismo skloniji da verujemo, kao i strukturalisti, da je on nepromenljiv. Ali to je nepromenljivost odvraćanja sile nesvesnog. Zato napadamo Edipa, ne u ime društava u kojima ni ne bi postojao, već u ime onoga u kojem očito postoji, a to je naše, kapitalističko društvo. Napadamo ga ne u ime idea koji pretenduje da budu iznad seksualnosti, već u ime same seksualnosti koja se ne svodi na »prijava malu porodičnu tajnu«. Mi ne pravimo nikakvu razliku između zamišljenih Edipovih promena i strukturalne nepromenljivosti jer je to uvek ista ulica slepa na oboj krajima, isto uništenje mašina koje žele. Ono što psihanaliza naziva Edipovom odlukom ili padom potpuno je smešno, to je upravo proces, delo beskrajnog duga, nesvršive analize, Edipova zaraza i njeno prenošenje sa oca na decu. Prosto je ludo koliko je glupost rečeno u Edipovo ime, i to pre svega o detetu.

Materijalistička psihijatrija je ona koja provizodnju uvodi u želju i obrnutu, želju u proizvodnju. Ludilo se ne odnosi na oca, čak ni na očeve ime, već na imena Istorije. Ono je poput immanentnosti mašina koje žele u velikim društvenim mašinama. To je stega istorijskog društvenog polja koju predstavljaju mašine koje žele. Ono što je psihanaliza shvatila u psihozi je linija »paranoja« koja vodi do Edipa, do kastriranja itd., do svih tih represivnih aparata ugrađenih u nesvesno. Ali šizofrenična osnova ludila, linija »šizofrenija« koja pravi jedan neporodični crtež u potpunosti joj izmiče. Fuko (Foucault) je govorio da je psihanaliza ostala ne-setljiva na ludilo. Ona zapravo sve neurotiše i time doprinosi ne samo stvaranju neizlječive neuroze, već i prikazivanju psihičkog čoveka kao nekoga ko odoleva edipizaciji. Ali joj u potpunosti nedostaje direktni pristup šizofreniji. Ništa manje joj nedostaje i nesvesna priroda seksualnosti: zbog idealizma, porodičnog i porozišnog.

• Vaša knjiga ima psihijatrijski i psihanalitički, ali takođe i politički i ekonomski aspekt. Kako vi shvatate jedinstvo ova dva aspekta? Da li vi na određen način nastavljate sa Rajhovim (Reich) pokusu? Govorite o fašističkim stegama, kako na nivou želje tako i na društvenom polju. Tu svakako postoji nešto što se istovremeno tiče i politički i psihanalize. Ali se teško vidi šta vi pokušavate da suprotstavite fašističkim stegama. Sta predstavlja prepreku fašizmu? Pitanje se, dakle, ne odnosi samo na ovu knjigu, već i na praktične posledice: a one su izuzetno važne jer ako »fašističke stege« nista ne sprecava i nikakva ih sila ne zadržava, ako se može samo jednostavno po-

tvrditi njihovo postojanje, šta znači vaše političko razmatranje i kakvo je vaše upitljivanje u stvarnosti?

FELIKS GATARI: Da, kao i mnogi drugi, mi najavljujemo razvoj generalizovanog fašizma. Ništa još nismo videli, ne postoji nikakav razlog koji bi omelio razvijanje fašizma. Ili pak: ili će se revolucionarna mašina podići, pokazati sposobnom da se pozabavi željom i fenomenima želje, ili će željom i dalje manipulirati snage opresije i represije, a želja će pretiti, čak i iznutra, revolucionarnim mašinama. Ono što razlikujemo su te dve vrste stega društvenog polja, presvesne stuge interesa i nesvesne stuge želje. Stege interesa mogu biti zaista revolucionarne, a da ipak dopuste i postojanje nesvesnih stega želje koje nisu revolucionarne ili koje su čak fašističke. U jednom smislu, ono što predlažemo kao šizo-analizu imalo bi kao idealnu oblast primene grupe i militantne grupe: jer tu se najbrže raspolaže izvan-porodičnim materijalom i tu se pojavljuje ponekad kontradiktorno ostvarivanje stega. Šizo-analiza je militantna analiza; libidinalno-ekonomска, libidinalno-politička. Kada suprotstavljamo dva tipa društvene stuge, mi ne suprotstavljamo želju kao izuzetno romantični fenomen interesima koji bi bili ekonomski i politički. Mi naprotiv verujemo da se interesi uvek nalaze i čuvaju tamo gde im je želja unapred odredila mesto. Tako nema ni revolucije odane interesima ugnjetavanih klasa ako želja nije sama uzela revolucionarni položaj koji obavezuje samo stvaranje nesvesnog. Jer želja na svaki način deo infrastrukture (mi uopšte ne verujemo u koncepte kao što je ideološki koji veoma slabo ukazuje na probleme: nema ideologiju). Ono što većno preti revolucionarnim aparativima je da stvore sebi jednu puritansku konцепциju interesa, koji se ostvaruju samo u korist jednog dela ugnjetavane klase, tako da taj deo sada ponovo stvara klasu i hijerarhiju potpuno ugnjetačku. Što se više penjemo u jednoj čak i pseudo-revolucionarnoj hijerarhiji, to je manje moguće izražavanje želje (zauzvrat, to izražavanje se, ma kako da je deformisano, pojavljuje u osnovnim organizacijama). Tom fašizmu vlasti mi suprotstavljamo aktivne i pozitivne linije bekstva jer te linije vode do želje, do mašine želje i do organizovanja društvenog polja želje: nije reč o ličnom bekstu, već o uklanjanju kao kad se probuši cev ili čir. Propustiti struje ispod društvenih propisa koji žele da ih usmere, ograniče: ne postoji nijedan položaj želje nasuprot ugnjetavanju, ma kako da je lokalni i sičušan, koji postepeno ne dovodi u pitanje celinu kapitalističkog sistema i koji ne doprinosi njegovom uklanjanju. Ono što mi pokazuju smo sve teme opozicije čovek-mašina, čovek otuđen zbog mašine. . . itd. Od Majskeg pokreta, vlast, oslojena na pseudo-organizacije levice, pokušala je da nas ubedi da je reč o previše razmaženim mladim ljudima koji se bore protiv potrošačkog društva, dok su pravi radnici znali gde su njihovi istinski interesi. . . itd. Nikada se nije vodila borba protiv potrošačkog društva, to je obična glupost. Mi na protiv kažemo da potrošnje i umešnosti ni slučajno nema dovoljno: nikada interesi neće preći na revolucionarnu stranu ako linije želje ne dostignu tačku u kojoj želja i mašina čine jedno, želja i umešnost, do te mere da se okrenu protiv takozvanih prirodnih podataka kapitalističkog društva, na primer. No, tu tačku je ujedno i najlakše dostići jer pripada najsitnijoj želji, ali i najteže jer obuhvata sve stuge nesvesnog.

Žil Delez: U tom smislu se problem jedinstva ove knjige ne postavlja. Tačno je da postoje dva aspekta: prvi je kritika Edipa i psihoanalize; drugi je studija kapitalizma i njegove povezanosti sa šizofrenijom. No prvi aspekt značajno zavisi od drugog. Mi psihoanalizu napadamo u sledećim tačkama koje se tiču njene prakse ne manje od njene teorije: njen kult Edipa, njenovo svedenje na libido i porodične stuge, čak i u zaobilaznim i uopštenim oblicima strukturalizma i simbolizma. Mi tvrdimo da libido proizlazi iz nesvesnih stega koje su različite od pre-svesnih stega interesa, ali koje na društvenom polju nemaju manji značaj od stega interesa. Još jednom o delirijumu: pitali su nas da li smo ikad videli šizofrenika, mi treba da pitamo psihoanalitičare da li su ikad slušali čoveka u delirijumu. On bunca o Kinezima, Nemcima, Jovanki Orleanskoj i Velikom Mongolu, Arijcima i Jevrejima, novcu, vlasti i

proizvodnji, a ni slučajno o mami i tati. Ili bolje rečeno, famozni porodični roman znatno zavisi od nesvesnih društvenih stega koje se u ludilu pojavljuju, a ne obratno. Mi pokušavamo da pokažemo u kom smislu je to tačno već kod deteta. Predlažemo šizo-analizu koja se suprotstavlja psihoanalizi. Dovoljno je samo uzeti dve tačke oko kojih se spotiče psihoanaliza: ona ne uspeva da dospe do nečijih mašina koje žele jer se drži edipovskih figura i struktura; ona ne dolazi do društvenih stega libida jer se drži porodičnih stega. To se dobro vidi u egzemplarnoj psihoanalizi in vitro predsednika Šrebera. Ono što nas zanima psihoanalizu ne interesuje: šta su to vode mašine koje žele? Kako je tvoj način da bunca o društvenom polju? Jedinstvenost naše knjige je u tome što nam izgleda da su nedostaci psihoanalize u vezi sa njenom dubinskom pripadnošću kapitalističkog društva koliko i sa nepriznavanjem šizofrenične osnove. Psihoanaliza je potput kapitalizma: šizofrenija joj je granica, ali ona neprestano odbacuje granicu i pokušava da je ukloni.

* Vaša knjiga je puna referenci, tekstova duhovito upotreblih u svom ili u krivom smislu; ali je to u svakom slučaju u čijoj je osnovi jedna precizna „kulturna“. To znači da vi mnogo pažnje poslati etnologiji, a malo lingvistici; mnogo nekih engleskih i američkih romansirjera, ali malo savremenim teorijsama pisanja. A posebno, zašto napadate pojam označitelja i iz kojih razloga ga ne unosite u sistem?

Feliks Gatar: Nama nije potreban označitelj. Nismo mi ni jedini, ni prvi. Pogledajte Fukoa ili nedavno objavljenu Liotarovu knjigu (Lyotard). Ako naša kritika označitelja nije dovoljno jasna, to je zato što je to neodreden pojam koji sve svodi na zastarelu mašinu pisanja. Isključivu i prinudnu opoziciju označitelja i označenog muči zapovednički Označitelj onakav kakav se javlja sa mašinom pisanja. Onda se sve odnosi na slovo. To je zakon despotskih propisa. Naša hipoteza je sledeća: bio bi to znak velikog Despota (doba pisanja) koji, povlačeći se, ostavlja predeo koji je moguće rasštaviti na najmanje delove i uz uređene odnose tih delova. Ova hipoteza ukazuje bar na tiranski, teroristički, kastrirajući karakter označitelja. To je ogroman arhaizam koji podseća na velika carstva. Nismo čak ni sigurni da taj označitelj važi za jezik. Zato smo se okrenuli Hjelmslevu: on je odavno već načinio jednu vrstu spinističke teorije jezika u kojoj su struje, sadržaji i izraza, bez označitelja. Jezik kao sistem neprestanih strujanja sadržaja i izraza, ispresecan mašinskim razmeštajem neupadljivih ili nepovezanih figura. Ono što mi u ovoj knjizi nismo razvili je koncepcija kolektivnih pokretaka iskazivanja koja bi htela da prevezide rascep izmedu subjekta iskazivanja i subjekta iskaza. Mi smo u potpunosti funkcionalisti: nas interesuje kako nešto radi, funkcioniše, koja je to mašina. A označitelj je još u domenu pitanja »šta to znači?«, to je samo to pitanje kao omedeno. Ali nama nesvesno ne znači ništa, kao ni jezik. Ono što objašnjava neuspeh funkcionalizma je pokušaj da se on uvede u domene koji nisu njegovi, u velike strukturirane celine koje, od tada, ne mogu da se formiraju, da budu formirane na isti način na koji funkcionisu. Zauzvrat, funkcionalizam vlasti u svetu mikro-mnogostrukosti, mikro-mašina, mašina koje žele, molekularnih tvorevina. Na tom nivou nema mašina određenih kao takve i takve, kao lingvistička mašina, na primer, lingvističkih elemenata ima u svim mašinama, zajedno sa drugim elementima. Nesvesno je mikro-nesvesno, molekularno, šizo-analiza je mikro-analiza. Jedino pitanje je kako sve to funkcioniše, sa snagama, strujama, procesima, pojedinačnim predmetima, svim stvarima koje ništa ne znače.

Žil Delez: Verujemo da je tako i sa našom knjigom. Treba znati da li ona funkcioniše, kako i za koga. I ona sama je mašina. Nije reč o tome da se ona pročita ponovo, treba učiniti nešto drugo. To je knjiga koju smo mi napisali sa radošću. Mi se ne obraćamo onima koji misle da je psihoanaliza ispravna i da pravilno gleda na nesvesno. Mi se obraćamo onima koji misle da je monotono i tužno, brujanje, Edip, kastriranje, otkucaj smrti itd. Mi se obraćamo nesvesnima koji se bune. Mi tražimo saveznike. Saveznici su nam potrebni. I mi imamo utisak da su ti saveznici već tu, da nas nisu čekali, da ima mnogo ljudi kojih su siti, koji misle, osećaju i rade u sličnim pravcima: nije u pitanju oblik već dublji »glas vremena« u kojem se konvergentna istraživanja vrše u veoma razli-

čitim domenima. U etnologiji na primer. U psihiatriji. Ili kao što čini Fuko: mi nemamo isti metod, ali nam se čini da mu se pridružujemo u svim tačkama koje smatramo bitnim, na svim putevima koje je on već obeležio. Onda, istina je da smo mnogo čitali. Ali tako, pomalo slučajno. Naš problem svakako nije povratak Frojdu, ni povratak Marksu. To nije teorija čitanja. Ono što mi tražimo u knjizi je način na koji ona daje nešto što izmiče propisima: struje, aktivne revolucionarne linije bekstva, linije apsolutnog oslobođanja od propisa koje se suprotstavljaju kulturi. Čak i za knjige postoje edipovske strukture, propisi i veze utoliko podmuklji jer su apstraktni i ne-figurativni. Ono što nalazimo kod velikih engleskih i američkih romansirjera je upravo taj dar koji Francuzi samo retko imaju, snage, struje knjige-mašine, knjige-primene, šizo-knjige. Mi imamo Artoa (Artaud) i donekle Beketa (Beckett). Možda će se našoj knjizi zameriti da je previše literarna, ali smo sigurni da će tu zamerku uputiti profesijski književnosti. Da li je naša greška ako Loren (Lawrence), Miler (Miller), Keruac (Kerouac), Barouz (Burroughs), Arto i Béket znaju o šizofreniji više od psihijatera i psihoanalitičara?

Ne postoji li opasnost da vam se uputi i ozbiljna zamerka: Šizo-analiza koju vi predlažete je zapravo dez-analiza. Možda će vam reći da šizofreniju ocenjujete na romantičan i neodgovoran način. I da čak imate tendenciju da meštate revolucionarno i šizofreničko. Kakav bi bio vaš stav prema ovakvim eventualnim kritikama?

Da, škola šizofrenije, to ne bi bilo loše. Osloboditi struje, ići uvek dalje u umešnosti: šizofrenik je neko ko ne prihvata propise, ko neima osećaj za mesto. Tako nema odgovornosti za krivi smisao. Uvek ima ljudi koji namerno krivo shvataju (pogledajte napade na Lenga (Laing) i anti-psihijatriju). Nedavno je u Observatoru (Observateur) izrašao članak čiji je autor-psihijatar gorovio: ja sam hrabar, ja otkrivam moderne tokove psihijatrije i anti-psihijatrije. Ništa. Samo je birao trenutak kada je politička reakcija jačala protiv svakog pokušaja bilo kakve promene u psihijatrijskoj bolnici i industriji lekova. Iza tih krivih shvatanja uvek se krije nekakva politika. Mi postavljamo sasvim jednostavan problem sličan onome koji Barouz postavlja u vezi sa drogom: možda li se izvući snaga droge bez drogiranja, bez pretvaranja u drogirani dronjak? Isto je sa šizofrenijom. Mi razlikujemo šizofreniju kaši proces i stvaranje šizofrenika kao kliničkog bića zrelog za bolnicu: oboje su pre obrnuto proporcionalni. Šizofrenik iz bolnice je neko ko je nešto pokušao i nije uspeo, neko ko je propao. Mi kažemo da je revolucionar šizofrenik. Mi kažemo da postoji jedan šizofrenični proces gubljenja osećaja za propise i mesto koji samo revolucionarna aktivnost sprečava da se ne preobratio u stvaranje šizofrenije. Mi postavljamo problem koji se tiče prisnog odnosa kapitalizma i psihoanalize, s jedne strane, i revolucionarnih pokreta i šizo-analize s druge strane. Možemo govoriti o kapitalističkoj paranoji i revolucionarjoj šizofreniji jer ne polazimo od psihijatrijskog smisla ovih reči, već naprotiv od njihovih društvenih i političkih određenja iz kojih samo proizlazi njihova psihijatrijska primena u određenim uslovima. Šizo-analiza ima samo jedan cilj, da revolucionarna, umetnička, analitička mašina jedna druga postanu delovi i merila. Još jednom, ako se posmatra ludilo, čini nam se da ono ima dva pola, paranoično-fašistički i šizo-revolucionarni. Ono se stalno koleba između ova dva pola. To je ono što nas interesuje: revolucionarna šizofrenija nasuprot despotskom označitelju. U svakom slučaju, čemu unapred protestovati protiv krivog smisla, on se ne može predvideti kako što se protiv njega ne može ni boriti onda kada jednom nastane. Bolje je raditi nešto drugo, raditi sa onima koji idu u istom pravcu. Što se tiče odgovornosti i ne odgovornosti, nama ti pojmovi nisu poznati, to su pojmovi koje koriste policija ili sudske psihijatar. □□□

Razgovor zabeležio: S. Baskes-Kleman
(C. Baskès-Clement)

Sa francuskog:
Ana Radovanović

Sur Capitalism et Schizophrenia: Entretien Avec Felix Guattari et Gilles Deleuze, u časopisu, L'Arc, no.46/1980.